

Lausunto

Esitän pyynnöstä seuraavan lausunnon henkilökohtaisen avustajan palkkaamiseen tarkoitettun palvelusetelin niin sanotun arvolukon ongelmasta.

Uusi vammaispalvelulaki (675/2023) takaa aikaisemman lain tavoin subjektiivisen oikeuden henkilökohtaiseen apuun vammaiselle, joka täyttää laissa määritellyt edellytykset (9 §). Avun tarkoituksena on, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua. Vammaispalvelulakiin otetuilla säännöksillä pyritään varmistetaan, että perustuslain 19.1 §:n henkilökohtaista apua tarvitseville vammaisille takaama oikeus ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätön huolenpitoon toteutuu.

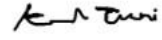
Vammaispalvelulain 10 § mahdollistaa eri vaihtoehdot lain 9 §:ään ja viime kädessä perustuslain 19.1 §:ään perustuvan oikeuden toteuttamisessa. On olennaisen tärkeää, että oikeus toteutuu kaikissa vaihtoehdoissa siten kuin vammaispalvelulain 9 § ja perustuslain 19.1 § edellyttävät. Tätä vaatii myös henkilökohtaista apua tarvitsevien vammaisten keskinäinen yhdenvertaisuus: vammaisten asettamiselle keskenään eriarvoiseen asemaan ei ole perustuslain yhdenvertaisuutta sääntelevän 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja hyväksyttäviä perusteita. Hyväksyttäviä perusteita ei ole myöskään eri hyvinvointialueilla asuvien vammaisten eriarvoiselle kohtelulle.

Palveluseteli on yksi vaihtoehto toteuttaa vammaispalvelulain 9 §:ään ja viime kädessä perustuslain 19.1 §:ään perustuva oikeus henkilökohtaiseen apuun. On tärkeää ja viime kädessä perustuslain 6.2 ja 19.1 §:n vaatimaa, että palvelusetelin arvo riittää kattamaan henkilökohtaisen avun toteuttamisesta vammaiselle koituvat menot, kuten työnantajakustannukset. Perustuslailliset näkökohdat myös edellyttävät, että palvelusetelin arvo ei perusteettomasti vaihtelee hyvinvointialueittain.

Arvolukon käsite on havainnollinen tapa kuvata tilannetta, jossa palvelusetelin arvo katkaisee yhteyden subjektiivisen oikeuden ja sen tosiasiallisen toteutumisen välillä. Käsitteen avulla voidaan jäsentää oikeudellisesti merkityksellisellä tavalla sitä, milloin palvelujärjestelmä ei turvaa sitä, että vammaispalvelulain takaama

subjektiivinen oikeus henkilökohtaiseen apuun tai perustuslain 19.1 ja 6.2. §:ssä vahvistetut perusoikeudet toteutuvat käytännössä.

Helsingissä 26.3.2026

Kaarlo Tuori
professori (emeritus)